

Гонак І. М., аспірант,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ЕМБАРГО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Сучасний етап розвитку світової економіки країн характеризується нестабільними темпами економічного зростання, посиленням нестабільності та високим рівнем конкуренції за економічні, людські, фінансові та інші ресурси.

Така ситуація спонукає переважну більшість країн використовувати економічні та політичні методи захисту внутрішнього ринку, здійснювати політичну експансію на зовнішні ринки у межах дотримання норм міжнародного законодавства. Прикладом може бути рішення Великобританії щодо виходу з Європейського Союзу для захисту внутрішнього ринку робочої сили від трудових мігрантів із країн Прибалтики, Вишеградської четвірки, Болгарії та Румунії; анонсування США запровадження низки протекціоністських заходів у торгівлі із країнами Південно-Східної Азії та, зокрема, Китаю (одного з найбільших торговельно-економічних партнерів США); ініціювання США перегляду умов угоди про ЗВТ в Північній Америці [1]; рішення США побудувати на південному кордоні країни стіну, щоб стримати нелегальних іммігрантів із Латинської Америки та захистити внутрішній ринок робочої сили [2]; відтермінування ЄС запровадження режиму безвізового в'їзду на територію шенгенської зони для громадян України, боячись приїзду трудових мігрантів. Країни, що потерпають від недружніх економічних дій країн-суперників, для захисту своїх

економічних інтересів використовують механізми міжнародних арбітражів (наприклад, Стокгольмський арбітраж [3], у якому розглядається газова суперечка між НАК «Нафтогаз України» та Газпромом [4]) та правила ГАТТ-СОТ [5]. Суперечки вирішуються у мирному форматі в економічно-правовому полі, і держави, які програли економічну суперечку, можуть зазнати тільки фінансово-економічних втрат, проте не зазнають людських чи територіальних.

Разом з тим, окремі країни намагаються проводити поряд із фінансово-економічною, ще й військову експансію, загрожуючи не тільки стабільності світової економіки, а й територіальній цілісності багатьох держав та життю їхніх громадян. Бажання цих країн отримати глобальні економічні та політичні переваги за рахунок військової сили змушують міжнародне співтовариство запроваджувати проти них обмежувальні політичні та економічні заходи (санкції), одним із найбільш дієвих серед яких є ембарго.

На сьогодні ембарго є предметом як вітчизняних, так і зарубіжних наукових досліджень. Так, ембарго трактують як заборону на ввезення чи вивезення з країни товарів чи валюти з метою: здійснення економічного тиску на країну-імпортера чи країну-експортера; сприяння розвитку тієї чи іншої галузі вітчизняного виробництва; захисту певних монопольних інтересів; усунення військової, екологічної та іншої загрози; введення міжнародно-правових санкцій» [6, с. 357]. На думку І. Синишина, ембарго є засобом економічного та політичного впливу країн одна на одну через введення заборони вивозити/ввозити товари, валюту, цінні папери, а також затримання суден, вантажів та іншого майна, що належить іноземній державі [7, с. 495].

Ембарго може бути застосоване як у воєнний, так і в мирний час у формі економічної блокади або репресивного економічного впливу на інші держави. Статут ООН передбачає можливість встановлення колективного ембарго (як одного із примусових заходів держав – членів ООН за рішенням Ради Безпеки) для підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки проти держави, дії якої загрожують міжнародній безпеці (наприклад, рішення ООН про встановлення ембарго на торгівлю з Іраком, який свого часу окупував сусідній суверенний Кувейт). Ембарго також означає заборону держави заходу в її порти суден інших держав, їх затримання та затримання вантажів [7, с. 495].

Практика застосування ембарго підтвердило його ефективність на прикладі Ірану, проти якого ввели ембарго на експорт нафти за спробу виробити збагачений уран та власну ядерну зброю. Це призвело до величезних втрат валютної виручки та падіння економіки країни. Наприклад, ембарго, впроваджене Європейським Союзом у 2012 р., позбавило Іран близько 20 відсотків свого експортного ринку нафти, що їх раніше закуповувала низка країн ЄС [8].

В останні роки до країн-агресорів у зовнішній політиці долучилася Росія. Анексія Криму, військова агресія на Сході України та у Сирії змушують демократичні економічно розвинуті держави відповідно реагувати, впроваджуючи політичні та економічні санкції. Проте, станом на початок 2017 р. навіть такі економічні обмеження не змусили Росію змінити свою зовнішню політику щодо сусідніх держав, що стало причиною продовження нарощення санкційного впливу на Росію. Одним із найефективніших засобів для цього може стати ембарго на експорт із Росії нафти і природного газу як основних її експортних товарів.

Політика запровадження ембарго на експорт із Росії енергетичних ресурсів позитивно вплине на національну економіку багатьох країн та світову економіку загалом. Споживання нафти і природного газу змінюється повільними темпами, а видобуток енергетичних ресурсів та їх реалізація на міжнародному ринку зростає. Це зумовлює зменшення світових цін на енергоносії та збитковість у багатьох галузях економіки, пов'язаних із енергетикою. Проте відсутність російських енергетичних товарів на світовому ринку спровокує зростання світових цін на природний газ і нафту.

Видобуток, переробка та експорт сланцевої нафти у США є рентабельним за умови високих цін на енергоносії. Експортери енергоресурсів із Африки та Близького Сходу

збільшувати свої доходи від експорту енергоносіїв, а імпортери енергоносіїв забезпечать рентабельність впровадження дорогих енергозберігаючих технологій та відновлювальних джерел енергії, а фінансові ресурси від їх впровадження залишаться у економіках розробників технологічних енергоощадних новинок. Величезний зиск від ембарго на енергетичний експорт із Росії отримає Китай, як основний виробник енергозберігаючих технологій – сонячних панелей, вітрогенераторів та інших технічних розробок. Отже, зростання світових цін на нафту і природний газ як результат ембарго на експорт цих продуктів Росією позитивно вплине на глобальну економіку.

Експорт нафти і газу забезпечує основну частку російських доходів від зовнішньої торгівлі та близько половини доходів бюджетів Росії. Неможливість реалізації за кордон природного газу, нафти та продуктів їх переробки може призвести до банкрутства російські енергетичні компанії, зокрема, Роснефть, Газпром та інші. Росія швидкими темпами втрачатиме свої позиції у світовій економіці та витратиме золотовалютні резерви, зростатиме безробіття. Також низькі доходи бюджетів спровокують зниження видатків на соціальні заходи, що, у свою чергу, може призвести до соціально-економічної нестабільності в Росії та зміни правлячого політичного класу і демократизувати політичний режим. При впровадженні ембарго на експорт російських енергоносіїв можлива девальвація російського рубля до рівня 90-250 рублів за один долар США, що призведе до зменшення купівельної спроможності як громадян, так і державних інституцій Росії.

Таким чином, у сучасному глобалізованому світі ембарго є одним із найефективніших економічних засобів вирішення протистояння між країнами.

Література:

1. Трамп взявся за угоду про Транстихоокеанське партнерство і ЗВТ з Канадою і Мексикою [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/tramp-vzyavsvya-za-ugodu-pro-transtihookeanske-partnerstvo-i-zvt-z-kanadoyu-i-meksikoju-zmi-230953_.html
2. Трамп підписав указ про будівництво стіни на кордоні з Мексикою [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dt.ua/WORLD/tramp-pidpisav-ukaz-pro-budivnictvo-stini-na-kordoni-z-meksikoju-231210_.html
3. Arbitration institute of the Stockholm chamber of commerce [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sccinstitute.com/>
4. Стокгольмський суд завершив слухання по иску «Нафтогаза» к «Газпрому» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://lb.ua/economics/2016/12/05/352587_stokgolmskiy_sud_zavershil_slushaniya.html
5. The World Trade Organization (WTO) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.wto.org/>
6. Юридична енциклопедія: В 6 томах. Том 2 / Редколегія: Ю.С. Шемчушенко (голова редколегії) та інші. – К.: «Українська енциклопедія», 1999. – 744 с.
7. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редколегія: С.В. Мочерний (відповідальний редактор) та інші. – К: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
8. Нафтове ембарго ЄС проти Ірану набуває чинності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/24631726.html>